

**SŁOWNIK POJĘĆ UŻYWANYCH W OPINIACH
WYDAWANYCH PRZEZ PORADNIE PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNE**

DIAGNOZA PSYCHOLOGICZNA

Obejmuje charakterystykę szerokiego zakresu funkcji psychicznych: rozwój poznawczy (myślenie, pamięć, uwaga, spostrzeganie itp.); rozwoju emocjonalnego (osobowość, temperament itp.), rozwoju społecznego (rozumienie norm, zasad i relacji społecznych), a także rozwoju funkcji percepcyjno-motorycznych (wzrokowych, słuchowych ruchowych) i ich współdziałania

INTELIGENCJA OGÓLNA, WERBALNA (SŁOWNNA) I NIEWERBALNA (BEZSŁOWNNA)

Trzy obszary funkcjonowania intelektualnego, które możemy mierzyć za pomocą testów inteligencji. Do badania dzieci od 7 r.ż. młodzieży oraz osób dorosłych stosowany jest najczęściej test D. Wechslera (WISC-R, WAIS- R). Do badania dzieci w wieku od 5 do 10 lat stosuje się też skalę IDS. Wyniki są sformułowane w postaci ilorazów inteligencji (ogólny, słowny, bezsłowny). W ten sposób można ustalić, jaki jest ogólny poziom inteligencji badanej osoby i który rodzaj inteligencji jest jej mocną stroną. Można też

analizować wyniki uzyskiwane w poszczególnych próbach. Np. zasób słownictwa, myślenie logiczne, spostrzegawczość, bezpośrednia pamięć słuchowa..itd.

GLOBALNE OPÓŹNIENIE ROZWOJU – to zwolnienie tempa rozwoju wszystkich funkcji w takim samym stopniu. Należą do nich:

- upośledzenie umysłowe (pomimo prowadzenia intensywnej stymulacji i rewalidacji dziecko nie osiąga normalnego poziomu funkcjonowania);
- zahamowanie rozwoju intelektualnego (rozwój dziecka do pewnego okresu przebiegał mniej lub bardziej harmonijnie, ale w skutek określonego czynnika chorobowego lub braku stymulacji nastąpiło zahamowanie rozwoju);
- opóźnienia rozwoju (rozwój dziecka nie odpowiada wiekowi życia-czyli jego umiejętności odbiegają od oczekiwanych dla danego wieku- np. dziecko dwuletnie nie porozumiewa się werbalnie, dziecko trzyletnie nie potrafi narysować koła.

NEHARMONIJNY ROZWÓJ POSZCZEGÓLNYCH FUNKCJI – występuje, gdy poszczególne sfery rozwijają się w innym tempie (opóźnienie lub przyspieszenie rozwoju poszczególnych funkcji), np.: przyspieszenie rozwoju mowy i myślenia i opóźnienie w rozwoju funkcji wzrokowo-ruchowych.

FUNKCJE POZNAWCZE = PROCESY POZNAWCZE

Zespół procesów psychicznych, dzięki którym odbieramy informacje z otoczenia oraz rozumiemy związki i zależności między nimi. Należą do nich: uwaga, pamięć, wrażenia i spostrzeżenia, synteza i analiza –na poziomie spostrzeżeń (myślenie konkretne) i pojęć (myślenie abstrakcyjne), myślenie przyczynowo skutkowe, myślenie przez analogie, rozumienie słów i pojęć, rozumienie relacji społecznych itd.

MYŚLENIE PRZYCZYNOWO-SKUTKOWE

Umiejętność wskazywania następstw określonych sytuacji, wyszukiwania przyczyn pewnych stanów rzeczy, porządkowania zdarzeń (np. w układaniu historyjek obrazkowych).

MYŚLENIE PRZEZ ANALOGIĘ

Polega na formułowaniu wniosków na temat danej sytuacji na podstawie podobnej znanej sytuacji, wyciąganiu wniosków z podobieństw między przedmiotami, sytuacjami, pojęciami. Związane jest z klasyfikowaniem – tworzeniem różnych zbiorów pojęć na podstawie wspólnej cechy.

PAMIĘĆ MECHANICZNA (MIMOWOLNA) – zdolność do przyswajania wiedzy w sposób automatyczny, mimowolny- a więc bez zaangażowania, motywacji i większego wysiłku. Dobra pamięć mimowolna jest bardzo pożądana w szkole, sprzyja uczeniu się wielu szczegółów, danych ilościowych, szeregu liczb i dat – które zawiera materiał dydaktyczny. Materiał zapamiętywany w ten sposób (bez ciągłego powtarzania) jest jednak szybko zapomniany- nie łączy się trwale z zasobami pamięci osoby uczącej się.

PAMIĘĆ LOGICZNA

Oparta na myśleniu, kojarzeniu faktów -związana z dowolnym zapamiętywaniem. Jest zdecydowanie bardziej efektywna, gdyż polega na kodowaniu danych w różnych obszarach mózgu i włączaniu ich w istniejącą już sieć poznawczą. Im sieć poznawcza jest bogatsza tym uczenie się i operowanie zapamiętanymi danymi przebiega sprawniej.

PAMIĘĆ OPERACYJNA- krótkotrwała

Służy do przechowania niewielkiej ilości informacji przez krótki okres (zaledwie kilka lub kilkanaście sekund). Pamięć operacyjna jest tymczasowym magazynem służącym do przechowania nowych informacji. Informacje te mogą ulec procesowi konsolidacji i przejść do pamięci długotrwałej lub ulec zapomnieniu. Im szerszy zakres tej pamięci, tym więcej informacji może zostać „przyjętych” i przetworzonych-w celu ich zrozumienia i zapamiętania (ulożenia w pamięci trwałej)

PAMIĘĆ TRWAŁA

Stanowi trwały magazyn śladów o teoretycznie nieograniczonej pojemności i czasie przechowywania. W pamięci trwałej zostają ulokowane informacje uznane za ważne dla danej osoby, które w jakiś sposób łączą się z jej doświadczeniem i wcześniej zgromadzonymi danymi. Aby informacja trafiła do pamięci trwałej musi zostać przetworzona i „uznana:” za ważną. Dlatego właśnie szybkie podawanie informacji, która jest dla ucznia niezrozumiała / nieciekawa –nie angażująca emocjonalnie jest mało skuteczne dla jej trwałego zapamiętania.

PAMIĘĆ SŁUCHOWA

Zdolność do utrwalania i przypominania informacji „usłyszanych” -zapamiętywania spostrzeżeń słuchowych (werbalnych i niewerbalnych) i dzięki temu przyswajania wiedzy drogą słuchową.

ANALIZATOR SŁUCHOWY

Ośrodek w mózgu, który służy do odbioru bodźców słuchowych, w tym dźwięków mowy, ich spostrzegania i zapamiętywania. Jego funkcjonowanie warunkuje rozwój mowy oraz procesów czytania i pisania.

ANALIZATOR WZROKOWY

Ośrodek w korze mózgowej, który odpowiada za odbiór i przetwarzanie bodźców wzrokowych . Praca tego analizatora podczas czytania sprowadza się do spostrzegania tekstu, wyodrębniania z niego wyrazów, a w nich kolejnych liter, tworzących sekwencje znaków w graficznej strukturze wyrazu, odróżniania podobnych liter, zapamiętywania. Podczas pisania zachodzi proces przypominania sobie kształtu liter, sposobu łączenia ich w strukturę, jaką jest sylaba, a następnie łączenia sylab w wyrazy, wyrazów w zdania i konstruowanie tekstu rozplanowanego na kartce zeszytu. Nieprawidłowe funkcjonowanie analizatora wzrokowego może się min. manifestować opóźnieniami w nauce czytania i pisanie, w tym trudnościami w zapamiętaniu pisowni ortograficznej .

PERCEPCJA WZROKOWA

Wyodrębnienie i rozpoznanie obiektów wizualnych i ich lokalizacji w przestrzeni. Odpowiedni poziom rozwoju percepcji wzrokowej umożliwia dziecku naukę czytania, pisanie, wykonywanie zadań arytmetycznych oraz rozwinięcie innych umiejętności wymaganych od niego w trakcie nauki szkolnej.

PAMIĘĆ WZROKOWA

Zdolność do utrwalania i przypominania sobie informacji wizualnej (zapamiętywania spostrzeżeń wzrokowych) i dzięki temu przyswajania wiedzy przekazywanej w postaci obrazowej.

ZABURZENIA PERCEPCJI WZROKOWEJ

Zaburzenia analizy i syntezy wzrokowej, zaburzenia postrzegania i różnicowania kształtów, rejestracji położenia przestrzennego elementów. Uczniowie z takimi zaburzeniami mają trudności w rozpoznawaniu i nazywaniu przedmiotów na ilustracjach, w rozumieniu treści przedstawionych graficznie, rozpoznają małą liczbę szczegółów, wykonane przez nie rysunki są ubogie i prymitywne. Mają duże trudności w przepisywaniu tekstu ze wzoru i pisaniu z pamięci. Mylą litery podobne pod względem kształtu, mają trudności w zapamiętywaniu kształtu liter, tempo pisania jest wolne i często obok siebie występują te same wyrazy zapisane błędnie i poprawnie

ZDOLNOŚĆ PRZESTRZENNEJ ORGANIZACJI MATERIAŁU WZROKOWEGO = ORGANIZACJA POSTRZEGANIA WZROKOWEGO

Umiejętność złożenia w całość określonego obrazu (rysunek, kompozycja geometryczna), z uwzględnieniem elementów zasadniczych budujących ten obraz oraz elementów szczegółowych.

KOORDYNACJA WZROKOWO-RUCHOWA

Współdziałanie funkcji wzrokowych i ruchowych – manipulacyjnych, współpraca oka i ręki. Dzięki kojarzeniu informacji wzrokowych, dotykowych i kinestetycznych (odczuwanie pozycji ruchu) można wykonywać precyzyjne ruchy rąk pod kontrolą wzroku, m.in. rysować i pisać. U podstaw koordynacji leży współpraca analizatora wzrokowego i kinestetyczno-ruchowego.

LATERALIZACJA JEDNORODNA – dominacja czynności ruchowych jednej ze stron ciała (u większości ludzi prawej ręki, oka i nogi). Za nieprawidłowy model przyjmuje się nieustaloną lateralizację, jeśli występuje ona po 6–7 roku życia.

LATERALIZACJA LEWOSTRONNA – dominacja lewej strony ciała: lewej ręki, oka i nogi.

LATERALIZACJA PRAWOSTRONNA – dominacja prawej strony ciała: prawej ręki, oka i nogi.

LATERALIZACJA NIEUSTALONA – brak dominacji określonej strony ciała, wyraża się jako oburęczność, obuocność, obunożność. Ta postać jest charakterystyczna dla wczesnego okresu rozwoju ruchowego dziecka. Ustalenie się dominacji ręki i oka powinno nastąpić do siódmego roku życia, gdy dziecko podejmuje naukę pisania.

LATERALIZACJA SKRZYŻOWANA – ustalona dominacja narządów ruchu i wzroku, jednakże nie po tej samej stronie ciała (np. dominacja prawego oka i lewej ręki oraz lewej nogi i inne warianty), co wskazuje na brak całkowitej dominacji jednej z półkul mózgowych dla czynności ruchowych po przeciwnej osi ciała.

MOTORYKA DUŻA .

Sprawność ruchowa całego ciała (w tym np. zdolność utrzymywania równowagi ciała, koordynacja ruchów kończyn podczas chodzenia, biegania, skakania, jeżdżenia na takich pojazdach jak hulajnoga, rower).

MOTORYKA MAŁA (MOTORYKA RĄK) .

Sprawność ruchowa rąk w zakresie szybkości ruchów i ich precyzji. Zdolności te niezbędne są podczas samoobsługi, rysowania, pisania.

OBNIŻONA SPRAWNOŚĆ MANUALNA

Niska sprawność ruchowa rąk. Charakterystyczne jest np. późne nabywanie umiejętności związanych z samoobsługą. Niska sprawność manualna pociąga za sobą obniżony poziom graficzny pisma, wolne tempo pisania, nieestetyczny wygląd zeszytów. Dzieci z obniżoną sprawnością manualną szybko się męczą przy pracach graficznych i pisaniu.

TEMPO UCZENIA SIĘ WZROKOWO-RUCHOWEGO – szybkość uczenia się pisania symboli graficznych opartego na dokładności spostrzegania, zapamiętywania i łącznia bodźców wzrokowych i ruchowych . Zależne jest od koordynacji oka i ręki oraz od sprawności manualnej i orientacji przestrzennej (różnicowanie położenia w przestrzeni). Często obniżone u osób z dysleksją (szczególnie z dysgrafia i dysortografią)

ZABURZENIA ORIENTACJI PRZESTRZENNEJ – brak orientacji w prawej i lewej stronie ciała oraz w kierunkach w przestrzeni. Związane są z nimi trudności w rysowaniu (niewłaściwe proporcje i rozplanowanie rysunku), czytaniu (przestawianie liter i części wyrazów, przeskakiwanie linijek), w pisaniu (rozplanowanie kartki, mylenie liter i cyfr o podobnych kształtach, pisanie od prawej do lewej strony).

DIAGNOZA PEDAGOGICZNA

Diagnoza rozwoju funkcji percepcyjno– motorycznych odpowiadających za proces nauki pisania i czytania oraz ocena poziomu umiejętności szkolnych: czytania i pisania oraz umiejętności matematycznych.

SŁUCH FONEMOWY

Słuch fonemowy jest specyficzną ludzką zdolnością do odbierania i identyfikowania pojedynczych fonemów w wyrazach, a w rezultacie do rozróżniania słów. Kształtuje się samorzutnie, zazwyczaj bez większych problemów. Jego prawidłowe funkcjonowanie jest niezbędne do rozwoju mowy oraz do nauki czytania i pisania

DOLNOŚCI FONOLOGICZNE

Umiejętność operowania częstkami fonologicznymi, takimi jak głoski, sylaby. Te operacje to wyodrębnianie sylab (analiza sylabowa) i głosek ze słów (analiza głoskowa). Jest to też proces odwrotny, a mianowicie syntetyzowanie słów z głosek (synteza głoskowa) i z sylab (synteza sylabowa). W zakres umiejętności fonologicznych wchodzi też różnicowanie miejsca położenia głoski w wyrazie oraz zdolność usuwania i zamiany położenia głosek w wyrazach.

BŁĘDY SPECYFICZNE – błędy typowe, charakterystyczne dla dysleksji rozwojowej.

Są uzależnione od tego jaka funkcja rozwija się nieprawidłowo.

Błędy w czytaniu typowe dla zaburzeń funkcji wzrokowych (percepcji i pamięci wzrokowej) :

- mylenie wyrazów podobnych graficznie (*podoba-pogoda*)
- przestawianie liter w wyrazach (*strata-starta*)
- wydłużony okres literowania/ sylabizowania (trudności w zapamiętaniu globalnym wyrazu)

Błędy w pisaniu typowe dla zaburzeń funkcji wzrokowych (percepcji i pamięci wzrokowej) :

- mylenie liter na zasadzie podobieństwa położenia b-p, b-d, d-g, p-g, m- w,
- mylenie liter podobnych graficznie: k –t ,l-ł, f-ł, a-ą, m-n,
- pomijanie w pisowni drobnych elementów graficznych liter, znaków diakrytycznych,
- błędy typowo ortograficzne- ó-u, h-ch, ż-rz,
- nie różnicowanie liter wielkich i małych.

Błędy w pisaniu specyficzne dla zaburzeń funkcji słuchowo-językowych:

- opuszczanie liter, końcówek lub części wyrazów,

- dodawanie, podwajanie liter; przestawianie kolejności liter,
- błędy w pisowni łącznej i rozdzielnej,
- mylenie spółgłosek w szeregach dźwięczne -bezdźwięczne : b-p, d-t, w-f g-k; błędy w zmiękczeniach ,pisowni i-j
- mylenie wyrazów podobnie brzmiących.

Błędy w czytaniu specyficzne dla zaburzeń funkcji słuchowo-językowych:

- czytanie długo przebiega z „utknięciami”
- literowanie, sylabowanie, wolne tempo czytania
- zgadywanie wyrazów długich (ze względu na trudności z synteza głoskową)
- upraszczanie wyrazów o trudnej budowie fonetycznej (j.w)
- mylenie liter na zasadzie podobieństwa brzmienia odpowiadającej im głoski (w-f, p-b, c-s, sz-s itd.)

DOSTOSOWANIE WYMAGAŃ EDUKACYJNYCH – zastosowanie takich kryteriów egzekwowania wiedzy i umiejętności szkolnych , które uwzględniają możliwości poznawcze i ograniczenia(dysfunkcje) występujące u ucznia-stwierdzone w wyniku badań przeprowadzonych w poradni. W praktyce sprowadza się to do obniżenia kryteriów wymagań w pewnych zakresach (np. poprawność ortograficzna/graficzna pisma; technika czytania, zakres i tempo przyswajania materiału z j. obcego/matematyki/historii).

FORMY POMOCY PSYCHOLOGICZNO-PEDAGOGICZNEJ

Określone w rozporządzeniu MEN o pomocy psychologiczno-pedagogicznej z 30.04.2013 r. zajęcia dodatkowe prowadzone z uczniami przejawiającymi dysharmonie i opóźnienia rozwojowe oraz trudności w opanowaniu treści programowych, a także problemy emocjonalne i w funkcjonowaniu społecznym. Np. zajęcia korekcyjno-kompensacyjne(dla uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub specyficznymi trudnościami w uczeniu się) lub zajęcia dydaktyczno –wyrównawcze (dla uczniów, którzy mają trudności w opanowaniu wiadomości i umiejętności, wynikających z podstawy programowej z danego przedmiotu (np. z matematyki).

Więcej informacji na temat form pomocy psychologiczno-pedagogicznej znajduje się w zakładce „Prawo oświatowe”

Opracowały:

Renata Dąbrowa- psycholog w PPP w Oleśnicy

Alicja Najmrodzka-pedagog w PPP w Oleśnicy

Małgorzata Nowak-dyrektor ZPPP w Oleśnicy